

En god bolig er ikke nok

Generalsekretær Liv Arum,
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon FFO

For de fleste av oss er en god bolig en leilighet, et rekkehus eller en enebolig som ikke er for dyr, som ligger der vi ønsker å bo og som er stor nok. En sosial boligpolitikk handler om å hjelpe dem som av økonomiske eller andre grunner ikke kan finne en egnet bolig på det vanlige markedet.

For noen er en god bolig noe langt mer enn selve leiligheten eller huset. Uten omfattende bistand i eget hjem vil selv den mest luksuriøse bolig være ubrukelig. En god og inkluderende sosial boligpolitikk må derfor omfatte langt mer enn det Heikki Holmås og andre SVere har foreslått i KK 5. og 11. november.

En fremtidsrettet sosial boligpolitikk må inkludere en strategi for hvordan utviklingshemmede, alvorlig langvarig psykisk syke og sterkt fysisk funksjonshemmede skal settes i stand til å skaffe og beholde en bolig som inkluderer nødvendig bistand. Skal det satses på eie eller leie? Skal kommunene alene ha ansvaret for å bygge og eie? Skal en også satse på at funksjonshemmede selv, i samarbeid med hjelpeverge, familie og andre private aktører kan etablere gode boligtilbud? Og kanskje viktigst: hvordan skal beboerne få mer innflytelse over hvordan, av hvem og på hvilke premisser den tildelte bistanden blir gitt?

Mangel på omsorgsboliger

De fleste som er avhengig av omfattende bistand i eget hjem, bor i dag i det som kalles omsorgsboliger. Men det mangler 6 000 boliger. 2 800 til mennesker med langvarige alvorlige psykiske lidelser, 3 000 til utviklingshemmede og noen hundre til sterkt fysisk funksjonshemmede og kronisk syke. I tillegg mangler det et langt større antall boliger til demente og andre eldre som ikke kan bli boende i sin egen bolig.

Husbankens nøkkelrolle

Husbanken er ikke lenger primært en boligbank. Den er i stedet satt til å forvalte store deler av samfunnets boligsosiale tiltak. Den disponerer lån og tilskudd til bygging av nye boliger; individuelle lån, tilskudd og bostøtte som skal sette den enkelte i stand til å skaffe seg den boligen en trenger. De midler og regler Husbanken gis, er svært bestemmende for utviklingen på det sosiale boligmarkedet.

Kommunene er Husbankens viktigste samarbeidspartner. Kommunene bygger stort sett ikke mer enn det staten vil og Husbanken får penger til. Det er ulike regler for privates muligheter til å få lån og tilskudd innenfor ulike ordninger. Private ikke-kommersielle aktører kan søke Husbanken direkte om lån og tilskudd til utleieleiligheter, men ikke til omsorgsboliger. Regler som ekskluderer private aktører som boligbyggelag og Kirkens Bymisjon fra selv å søke støtte fra Husbanken, hindrer utvikling av nye gode botilbud til den gruppen som mest av alle trenger en ny sosial boligpolitikk.

Tjenester i eget hjem

Ulike grupper trenger ulik bistand i eget hjem. Noen trenger mye, noen trenger lite. Felles er at den bistanden de trenger er helt avgjørende for om de kan dra nytte av en ny bolig.

Bistand i eget hjem ytes i stor grad av kommunens hjemmetjenester. I noen kommuner kan beboerne velge å bruke private tjenesteprodusenter som er godkjent, betalt og arbeider på oppdrag av kommunen. Det skaper større valgfrihet for den enkelte. I løpet av de siste årene er det vokst fram en alternativ organisering av tjenestetilbudet kalt brukerstyrt personlig assistanse (BPA). Stadig flere som lever med funksjonshemning og kronisk sykdom opplever det som befriende og styrkende at de selv kan ansette hvem de vil, selv styre hvordan og når kommunalt betalte tjenester skal utføres i deres eget hjem. Jeg tror BPA vil bli en stadig viktigere ordning for alle mennesker som trenger omfattende bistand i eget hjem, fordi ordningen er mer fleksibel, kan tilpasses bedre den enkeltes behov og styrker den enkeltes kontroll over eget liv.

Kvaliteten på bistanden i eget hjem er den viktigste boligkvalitetsindikatoren for disse gruppen, og må derfor få en sentral plass i en ny sosial boligpolitikk.

Husmenn

Mennesker med behov for omfattende tjenester i eget hjem har i dag ikke samme rett til å flytte som andre. Det finnes en rekke eksempler på at kommunene indirekte tvinger mennesker inn i en bolig de selv ikke ønsker fordi kommunen nekter å yte samme omfang av tjenester i boliger den enkelte har skaffet seg selv. Derfor må en fremtidig sosial boligpolitikk også omfatte nye regler for hvordan den nødvendige bistanden anskaffes og ytes.

Leie-fella

Mens målet for boligpolitikken har vært at folk flest skal eie sin bolig, har boligtilbudet til våre grupper utviklet seg til å bli et leiemarked. Kommunene er blitt gårdeiere. Funksjonshemmede er blitt leietakere. Husbanken og staten har betalt regningen gjennom boligtilskudd, gunstige husbanklån og bostøtte til den enkelte; som igjen har betalt markedsleie for sin kommunale bolig. Kommunene har ikke bare fått tilskudd for å bygge, men også penger til betale renter, avdrag og vedlikeholdskostnader. 15 år etter utflyttingen fra HVPU-institusjonene disponerer norske kommuner en stor boligformue, betalt av staten og funksjonshemmede leietakere. FFO anbefaler derfor at det arbeides videre med ulike former for "delt eierskap" og "leasing-leie" – ordninger som kan sette alle i stand til å bli eiere av egen bolig.

En enda sterkere Husbank

FFO anbefaler at Husbanken får en enda mer sentral rolle i det boligsosiale arbeidet. Den må få anledning til å samarbeide med alle gode krefter som kan bidra til et mer variert og fleksibelt boligtilbud til mennesker som har behov for bistand i eget hjem. Rammene for tilskudd til omsorgsboliger og utleieboliger må økes allerede i år og Husbankens utlånsramme må utvides. Hvis vi setter i gang før jul, kan funksjonshemmedes behov for nye omsorgsboliger også brukes til å hindre arbeidsledighet hos mange små entreprenører rundt om i hele landet. Kanskje det måtte en finanskrisen til for å at denne mest utsatte gruppen på boligmarkedet skal få bedret sitt tilbud?